

Univerzita Karlova
Právnická fakulta
Katedra občanského práva

Diplomová práce

Právní pomoc v České republice

Vedoucí diplomové práce: **Doc. JUDr. Alena Macková, Dr.**

Michael Hrnčič
Na Rovnosti 15
Praha 3

Duben 2007

Prohlášení:

„Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracoval samostatně a že jsem vyznačil prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpal způsobem ve vědecké práci obvyklým.“

Michael Junas

OBSAH

I.	Úvod.....	3
II.	Pojem právní pomoci.....	4
III.	Historie právní pomoci.....	5
IV.	Ústavněprávní základ práva na právní pomoc.....	7
V.	Mezinárodněprávní záruky práva na právní pomoc.....	9
VI.	Subjekty poskytující právní pomoc.....	10
	a) Advokáti a institut Evropského advokáta.....	12
	b) Notáři.....	15
	c) Daňoví poradci.....	16
	d) Patentoví zástupci a institut zahraničního patentového zástupce.....	17
	e) Soudní exekutoři.....	18
VII.	Profesní samospráva poskytovatelů právní pomoci.....	19
VIII.	Přístup k profesím poskytovatelů.....	20
IX.	Způsob výkonu právní pomoci.....	21
X.	Právní vztahy vznikající při poskytování právní pomoci.....	24
	a) Vznik právního vztahu mezi klientem a poskytovatelem právní pomoci.....	25
	b) Obsah právního vztahu mezi klientem a poskytovatelem právní pomoci.....	27
	c) Zánik právního vztahu mezi klientem a poskytovatelem právní pomoci.....	30
XI.	Odměna poskytovatelů právní pomoci.....	34
XII.	Odpovědnost poskytovatelů právní pomoci.....	37
XIII.	Právní pomoc v jednotlivých druzích procesu.....	40
	a) Občanské soudní řízení.....	40
	b) Trestní řízení.....	42
	c) Správní řízení.....	44
	d) Soudní řízení správní.....	44
	e) Řízení před Ústavním soudem.....	45
XIV.	Hodnocení systému právní pomoci v ČR.....	45
	a) Kvalita.....	45
	b) Dostupnost.....	46
XV.	Závěr.....	48

I. Úvod

Stále větší složitost společenských vztahů vyžaduje, aby byly ve větší míře regulovány právními normami. Tato regulace sice přináší tolik potřebný prvek právní jistoty, ale na druhou stranu tyto společenské vztahy i komplikuje. Vztahy se stávají často natolik složitými, že si laik není schopen sám poradit, vyřešit své problémy a je donucen vyhledat odbornou pomoc. Hranice, kdy je nutné vyhledat odborníky, je těžko vymežitelná, zcela individuální a odvislá na mnoha aspektech. Těmi jsou např. vzdělání, inteligence, společenské postavení, rodinné poměry atd. každého z nás. Tato právní pomoc je však pro osobu bez právního vzdělání v mnoha případech nezbytná, neboť orientace v právním řádu je v důsledku množství právních předpisů, jejich nepřehledných novelizací, obecně obsahové a výkladové náročnosti, v mnoha případech nedostatečná. Důsledky z toho plynoucí mohou být často velice závažné.

Jednou ze základních zásad, na které je budována koncepce právního státu, je princip stanovení občanských práv a povinností státem, ale zároveň vytvoření systému záruk uplatnění těchto práv. Součástí tohoto systému záruk je i právo na právní pomoc.

Problematika právní pomoci v ČR je značně rozsáhlá, a proto by nebylo možné se podrobně věnovat všemu do hloubky. Ve svoji práci jsem se věnoval dvěma hlavními otázkám, tedy jednotlivým subjektům právní pomoci a institutům společným všem poskytovatelům právní pomoci a v druhé řadě advokacii, jako nejdůležitějšímu a stěžejnímu prvku tohoto tématu.

Svoji práci jsem rozdělil na XV. kapitol.

Při vytváření této diplomové práce jsem čerpal zejména z pramenů Knihovny PF UK, Národní knihovny, a to jak z knih, novinových článků na toto téma a internetu.

II. Pojem právní pomoci

Obecně můžeme právní pomoc definovat jako odbornou pomoc poskytovanou k tomu zvláště způsobilým subjektem jinému subjektu, aby tomu v důsledku neznalosti právní úpravy nevznikla zbytečná újma.

Pojem právní pomoci není v našem právním řádu nijak závazně vymezen, je výsledkem toliko právní teorie. Zákon č. 2 / 1993 Sb., Listina základních práv a svobod (dále jen „Listina“), jako základní právní pramen úpravy lidských práv a svobod na našem území, sice termínu používá, ale nedefinuje jej. Toto pojetí však není v kontextu Listiny příliš neobvyklé. Naopak dává prostor zákonodárci, aby ve smyslu Listiny (který je zřejmý) tento pojem rozvinul právě ve prospěch příjemců právní pomoci. Tento způsob vymezení pak také dává prostor judikatuře, aby napomohla v případě nejasností a opět jej rozvinula zejména s ohledem na příjemce právní pomoci.

Určitou definici právní pomoci bychom mohli nalézt v z. č. 85/1996 Sb., o advokacii. Zde se však v důsledku legislativní nedbalosti vyskytuje pojem právní služby, jeho význam je však prakticky shodný. Proto budu i já ve své diplomové práci tyto pojmy dále vnímat jako zastupitelné, i když je nutné podotknout, že by bylo možné při hlubším zkoumání jisté odlišnosti nalézt. Zákon o advokacii nicméně také nevymezuje právní pomoc jako takovou, pouze demonstrativně v ust. § 1 odst. 2 poukazuje na její formy. Mezi tyto formy patří podle zákona o advokacii zastupování v řízení před soudy a jinými orgány, obhajoba v trestních věcech, udělování právních porad, sepisování listin, zpracovávání právních rozborů a další formy právní pomoci. Poskytováním právní pomoci se rovněž rozumí činnost opatrovníka pro řízení ustanoveného podle zvláštního předpisu¹, je-li vykonávána advokátem.

Pojem právní pomoci je tak spíše pojmem teoretickým, je výsledkem doktríny, zákony jeho význam definují spíše jeho obsahem.

¹ Tímto zákonodárce zejména myslí ust. § 187 odst. 1 a § 191b odst. 3 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, v platném znění (dále jen „OSŘ“), či ust. § 91 odst. 2 ZOSVVM

Jak již bylo naznačeno, základem právní pomoci jako takové v českém právním řádu, je úprava uvedená v Listině. Zde je právo na právní pomoc zakotveno v čl. 37 odst. 2. Z toho je patrné, že toto právo lze označit za základní lidské právo, které je zaručeno a státem garantováno všem fyzickým osobám bez rozdílu, navíc jak občanu ČR, tak i cizinci. Lze pak dovodit, že stejné právo mají podle procesních předpisů i právnické osoby. Právo garantované Listinou však není všeobecné, ale týká se jen řízení před soudy nebo orgány veřejné správy. Tomuto právu pak logicky odpovídá veřejnoprávní povinnost těchto orgánů nebránit žádným způsobem účastníkům v řízení využívat právní pomoc. Z tohoto postulátu pak samozřejmě také vyplývá povinnost státu vytvořit takové podmínky, které právní pomoc zpřístupní. Není přípustné, aby fakticky fyzická či právnická osoba nemohla využít svého práva na právní pomoc a zůstalo tak jen u prázdné fráze. Vytvoření těchto podmínek garantuje hlavně tedy stát, který tak činí svojí normotvorbou, v níž vymezuje podmínky, předpoklady a další postupy při poskytování právní pomoci.

III. Historie právní pomoci

V tzv. předstátních fázích historického vývoje lidstva byly společenské vztahy a chování fyzických osob regulovány mimoprávními normativními systémy. Se vznikem státu a upevněním jeho postavení však došlo k prudkému rozvoji práva, což bylo zejména motivováno snahou pomoci práva udržet moc nad občany státu. Ve fázi společenského vývoje, především během posledního století, kdy se právní řád stává příliš komplikovaný (např. také vznikem nadnárodních celků, mezinárodních spoluprací, novými společenskými obory atd.) a pro většinu lidí nesrozumitelný, vzniká stále vyšší poptávka po odborně zdatných profesionálních poskytovatelích právní pomoci. K tomuto vývojovému stupni však lidstvo spěje již od počátku tvorby právních předpisů a lze předpokládat, že nelze očekávat kroky zpět, ba spíše naopak.

Tradice poskytování právní pomoci v evropských zemích vychází už ze starého Říma. Již zde můžeme zřetelně rozlišit tradiční právní profese jako advokát a předchůdce pozdějšího notáře, tzv. tabellia, který sepisoval především listiny o právních úkonech římských občanů.

V důsledku recepce římského práva, jako základního stavebního kamene moderního práva, se pak tradice těchto povolání rozšířila po Evropě a významně zapůsobila i na dnešní uspořádání právní pomoci v ČR.

Úprava poskytování právní pomoci na našem území byla velmi ovlivněna rakouskou tradicí, což plynulo z historického vlivu Habsburské říše na české země. Recepčním zákonem č. 11 z roku 1918 byly do českého právního řádu převzaty veškeré právní předpisy, včetně právní úpravy notářství a advokacie. Na území Slovenska byla pak opět v důsledku historického vývoje recipována úprava uherská. Úprava na území Československa tak byla roztržštěna (právní dualismus).

K významné změně došlo v oblasti poskytování právní pomoci v Československu po revolučním roce 1948. Činnost notářů a advokátů ztratila charakter podnikání a přestala být svobodným povoláním. Na prvorepublikovou úpravu bylo navázáno až po roce 1989, kdy došlo v oblasti poskytování právní pomoci doslova k privatizaci. Zásadní změnu přinesl zejména zákon č. 128/1990 Sb., o advokacii, a zákon č. 209/1990 Sb., o komerčních právnících a právní pomoci jimi poskytované. Touto právní úpravou jejich činnost dostala znovu povahu výkonu svobodných povolání. Dualismus poskytování právní pomoci v této oblasti byl odstraněn zákonem o advokacii č. 85/1996 Sb., který sloučil obě komory a vytvořil jednotný advokátní stav.

Notářství v pravém slova smyslu si na svoji obnovu muselo počkat až do roku 1992, kdy byl vydán nový notářský řád, a to zákonem č. 385/1992 Sb.

V souvislosti se zaváděním tržního hospodářství došlo ke vzniku, popřípadě k obnovení stavu daňových poradců a soudních exekutorů.

IV. Ústavněprávní základ práva na právní pomoc

Jak již bylo uvedeno, stát vymezuje občanům nejen souhrn práv (na základě právní teorie spíše garantuje přirozená práva člověka) a povinností, ale současně vytváří, aspoň v moderním demokratickém státě, systém záruk jejich realizace. Jedno bez druhého by bylo bez významu. Tento systém záruk je natolik významný a důležitý, že mívá vyšší právní sílu a je nadřazen obyčejným zákonům. Není důležité, jak se ten který katalog základních lidských práv nazývá, protože princip zůstává stejný. U nás je tímto katalogem Listina, která je podle čl. 112 zákona č. 1/1993 Sb., Ústava ČR (dále jen „Ústava“), součástí ústavního pořádku ČR.

Ve shora uvedeném čl. 37 odst. 2 Listiny jsou dány předpoklady tohoto práva na právní pomoc, navíc s poukazem na rovnost osob, přičemž tento princip je uveden i v čl. 96 Ústavy. Tento princip zahrnuje i rovnost osob před soudy. Česká republika, jako člen Rady Evropy, organizace sdružující většinu zemí Evropy, včetně např. Ruska, je pak vázána i rozsudky Evropského soudu pro lidská práva ve Štrasburku, jehož judikaturu tvoří taktéž rozsudky zdůrazňující právo na tzv. rovnost zbraní, tedy rovnost účastníků před soudy.

Tento princip, garantovaný předpisy ústavní či nadzákonné (tj. na základě mezinárodních smluv) právní síly, je pak samozřejmě rozpracován v kodexech² jednotlivých zemí, včetně České republiky. Lze mít za to, že se jedná o jeden ze základních principů těchto řízení, a to nejen v České republice.

Podle čl. 36 odst. 1 Listiny se každý³ může domáhat stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu a ve stanovených případech i u jiného orgánu, v teorii toto právo označujeme jako „právo na soudní a jinou právní ochranu“. Za realizaci práva na právní ochranu odpovídá stát, který je odpovědný podle čl. 36 odst. 3 Listiny za škodu vzniklou v důsledku porušení tohoto práva. Tato odpovědnost je pak upravena v zákoně č.

² konkrétně uveden v ust. § 18 zákona č. 99/1963, občanský soudní řád, a v ust. § 2 odst. 8 zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád.

³ nejen občani ČR, ale i cizinci (článek 42 odst. 2 Listiny)

82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem.

Součástí práva na „soudní a jinou právní ochranu“ je i právo na právní pomoc, které je užším pojmem. Právo na právní pomoc, jakožto také jinak řečeno právo na právní zastoupení, nezahrnuje též podávání právních porad mimo řízení před orgány soudu, jinými státními orgány či orgány veřejné správy ani, mimo procesní sepisování listin, obstarávání věcí atd. I tyto činnosti jsou právní pomocí, nejsou však předmětem práva zaručeného článkem 37 odst. 2 Listiny, jehož rozsah je užší. Článek 37 odst. 2 Listiny také ani nekryje nestátní rozhodčí instituce, jako instituce, které mají předcházet sporům pomocí mediace. V tomto směru je však možné uvažovat o extenzivním výkladu, což vyplývá zřetelně z formulace tohoto ustanovení samého, v němž se praví, že každý má právo na právní pomoc v „řízení“.

Pro úplnost je pak nutné dodat, že pro oblast trestního řízení je právo na právní pomoc konkretizováno v čl. 40 odst. 3 Listiny, kde je upraveno právo na obhájce v trestním řízení. Toto ustanovení je *lex specialis* vůči obecnému ustanovení Listiny o právní pomoci. Listina totiž zcela správně předpokládá, že v určitých situacích musí obviněný mít obhájce, protože je to nutné k důkladnému hájení jeho práv, kdy v důsledku jeho možného protiprávního chování hrozí dokonce ztráta svobody. Zaručení tohoto práva je pak zcela nasnadě, a to i přes skutečnost, že stát toto právo garantuje tak, že jej obviněnému doslova vnutí. Tedy konkrétně, jestliže si obviněný sám svého obhájce nezvolí, bude mu v zájmu poskytnutí plných práv ustanoven soudem, přičemž zákon pak také uvádí, ve kterých případech je tato pomoc dokonce bezplatná. Právo na právní pomoc v trestním řízení také zahrnuje dílčí právo na čas a možnost připravit se k obhajobě, aby se obviněný mohl všeobecně hájit sám či hájit prostřednictvím obhájce, a právo na ustanovení obhájce pokud ho mít musí (tedy již zmíněná tzv. nutná obhajoba). Důvodem garance tohoto práva je možnost ochrany práv, a to bez ohledu na majetkovou a sociální situaci.

Úprava zajišťující bezplatnou právní pomoc osobám v nevýhodě se nejeví jako dostatečná, vzhledem k její úpravě jen pro účely obhajoby v trestním řízení, a proto je dobře, že soudy v praxi tuto pomoc poskytují i v občanském soudním řízení, kdy v případě nemajetnosti mohou ustanovit právního zástupce placeného státem (dle ust. § 30 OSŘ).

Z povahy práva na právní pomoc, tedy skutečnosti, že je upraveno v Listině základních práv a svobod, vyplývá, že je pod ochranou ústavního soudnictví a může tedy být projednáno a posuzováno v řízení před Ústavním soudem ČR⁴.

Již v tomto bodě jsem pro přehlednost uvedl náznakem konkretizaci ústavními předpisy garantovaného práva na právní pomoc, která je upravena, právě kvůli nutnosti aplikace práva v praxi, většinou v procesně právních předpisech a předpisy upravující poskytování právní pomoci jednotlivými právníky, ať již jde o advokáty či notáře.

V. Mezinárodněprávní záruky práva na právní pomoc

Záruky práva na právní pomoc stanoví nejen předpisy práva vnitrostátního, ale též práva mezinárodního. Vzhledem k povaze práva jsou záruky stanoveny v regionálních a univerzálních mezinárodních smlouvách o lidských právech a základních svobodách. Tyto smlouvy podléhají jinému právnímu režimu a jsou podle čl. 10 Ústavy inkorporovány do našeho právního řádu. Musí být vyhlášeny, ratifikovány a je-li jimi ČR také vázána, jsou bezprostředně závazné a mají přednost před zákonem. Státním orgánům vzniká povinnost uvedené smlouvy přímo aplikovat vůči vnitrostátním subjektům, které se této bezprostřední aplikace mohou domáhat.

Mezi nejvýznamnější mezinárodní smlouvy, které zakotvují právo na právní pomoc, patří Mezinárodní pakt o občanských a politických právech (dále jen „Pakt“) a Úmluva o ochraně lidských práv a svobod (dále jen „Úmluva“),

⁴ Zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu

tedy mezinárodní smlouva, jejíž porušení může vést k řízení před Evropským soudem pro lidská práva ve Štrasburku.

Pakt, přijatý v roce 1966 a publikovaný ve Sbírce zákonů pod č. 120/1976 Sb., upravuje právní pomoc pro oblast trestního řízení (shodně s Listinou). Článek 14 odst. 3 písm. d) Paktu stanoví, že každý, kdo je obviněn z trestného činu, má právo být souzen za své přítomnosti a obhajovat se osobně nebo prostřednictvím obhájce podle své volby. Obviněný musí mít obhájce v každém případě, kdy to zájem spravedlnosti vyžaduje, aniž by v takovém případě sám platil náklady, jestliže nemá dostatek prostředků.

Obdobnou formulaci obsahuje článek 6 odst. 3 Úmluvy, která byla přijata v roce 1950 a je vedena ve Sbírce zákonů pod č. 209/1992 Sb.

Shrnou-li, obě tyto mezinárodní smlouvy se tedy vztahují pouze na stanovení práva na právní pomoc v oblasti trestního řízení. Obě zmíněné smlouvy také upravují právo na právní pomoc v rámci práva na spravedlivý proces jako tzv. podmíněné právo jednotlivce. To znamená, že jde o právo požívající relativní ochrany, je tedy vždy způsobilé k přechodnému pozastavení aplikace anebo může být také omezeno. Za součást práva na spravedlivý proces považuje Evropský soud pro lidská práva i princip procesní rovnosti stran (tedy tzv. rovnost zbraní).

VI. Subjekty poskytující právní pomoc

V České republice existuje několik subjektů poskytujících právní pomoc. V zákoně o advokacii nalezneme základní vymezení okruhu subjektů, které právní pomoc mohou poskytovat.

Základní rozdělení spočívá v rozdělení na subjekty, které poskytují právní pomoc jako profesionálové a to soustavně a za úplatu, tj. právní pomoc poskytovanou osobami, které jsou podle zákona oprávněni a v některých případech i povinni poskytovat právní pomoc jako svoje povolání. Druhou

skupinu pak tvoří ti, co tyto podmínky nesplňují (tedy např. tzv. obecný zmocněnec).

Dále můžeme činit rozlišení na subjekty, kteří ji poskytují na základě autorizace a na ty, kteří autorizaci nepotřebují.

Dále můžeme rozdělit shora uvedené profesionály na ty, co poskytují právní pomoc v rámci své podnikatelské činnosti a na ty, co ji poskytují na základě svého zaměstnaneckého poměru, členství v družstvu nebo příslušnosti k ozbrojeným sborům.

Další členění přichází v úvahu podle rozsahu poskytovaných služeb. V nejširším rozsahu poskytují služby advokáti a to ve všech věcech s omezením podle ust. § 5 odst. 2 zákona o advokacii⁵. Zbylé subjekty poskytují právní pomoc pouze ve specializovaných oblastech nebo jen pokud jejich právní pomoc souvisí s jejich hlavní činností. Advokátský stav je tak výsostně stěžejní a nezastupitelný, poskytuje pomoc všem a ve všech věcech.

Základní podmínkou u poskytovatele právní pomoci je jeho nezávislost, a proto mezi subjekty právní pomoci nebudeme řadit Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí, subjekty oprávněné poskytováním právní pomoci na základě procesně právních předpisů (zmocněnec, odborová organizace) a dále zaměstnanec, člen družstva, příslušník ozbrojených sborů, které všechny mohou jistým způsobem pomoc poskytnout.

a) Advokáti a Evropský advokát

Právní úprava advokacie je uvedena především v zákoně č. 85/1996 Sb., o advokacii. Tento zákon výkon advokacie vymezuje jako poskytování právní služby, jako nezávislé svobodné povolání, zpravidla za úplatu. Právní službou je

⁵ Oprávněn poskytovat právní služby pouze v oblasti práva státu, v němž získal oprávnění k poskytování právních služeb, a v oblasti práva mezinárodního.

podle tohoto zákona zejména zastupování před soudy a jinými orgány, obhajoba v trestních věcech, sepisování listin, udělování právních porad, zpracovávání právních rozborů a další formy právní pomoci. Poskytováním právních služeb se rovněž rozumí činnost opatrovníka při řízení ustanoveného podle zvláštních předpisů, je-li vykonávána advokátem.

V České republice jsou pro advokacii právním řádem stanoveny zvláštní podmínky, tzv. formální advokacie. Výkon tohoto povolání je vázán na zvláštní kvalifikaci, tedy dosažené právní vzdělání a tzv. formální autorizaci, tedy zjednodušeně řečeno, zápis do seznamu advokátů České advokátní komory na základě řádně vykonané advokátní zkoušky. Od advokáta (ale i advokátního koncipienta) se vyžaduje trestní bezúhonnost. Advokacie je u nás pojímána v širším smyslu. Zahnuje kromě poskytování právních porad a obhajoby, taktéž i právní zastupování.

Počet advokátů není na rozdíl od notářů nikterak omezen, advokátem se může stát kdokoliv po splnění zákonných požadavků. Advokáti jsou sdruženi v České advokátní komoře a to na základě principu profesní samosprávy, což umožňuje snadnější kontrolu řádného výkonu advokacie ve prospěch všech příjemců právní pomoci. Česká advokátní komora je také významným činitelem v oblasti legislativy jako takové, ale má vliv i na právní předpisy týkající se advokacie, zejména co se týče odměňování advokátů.

Základním znakem postavení advokáta je jeho nezávislost. Advokát se musí uchránit možných zásahů do své nezávislosti a musí usilovat o to, aby neslevoval ze svých profesionálních měřítek jen proto, aby uspokojil klienta, soud nebo třetí osobu. Advokát musí jednat vždy v zájmu klienta. Nezávislost advokáta respektují všechny demokratické státy a všechny mezinárodní advokátní organizace ji ochraňují. Výkon advokacie je také spojen se širokou škálou profesní etiky, která advokátovi zakazuje např. veřejně nabízet své služby, což se v praxi projevuje např. nenápadností štítků advokáta na budovách, ve kterých je umístěna jeho advokátní kancelář.

Advokát je při výkonu svého povolání vázán především právními předpisy ústavní síly, zákony a obecně závaznými předpisy a v jejich mezích příkazy klienta⁶. Advokát je od toho, aby hájil jeho oprávněné zájmy.

Právní služba je advokáty poskytována za úplatu. Mimosmluvní (nedohodne-li se advokát s klientem jinak) a smluvní odměna advokáta je upravena ve vyhlášce, kterou vydává Ministerstvo spravedlnosti, č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif). Zde je upraven i seznam jednotlivých úkonů právní služby (nyní ohodnoceny částkou 300,- Kč za právní úkon, tedy např. za převzetí právního zastoupení či podání na soud) či odměna ^{nákladů} advokáta za zmeškaný čas v souvislosti s výkonem advokacie mimo místo jeho sídla. Odměna advokáta při zastupování před soudy je pak upravena ve vyhlášce Ministerstva spravedlnosti č. 484/2000 Sb., kde jsou upraveny odměny advokáta přiznané mu v souvislosti s řízením před soudy. Tyto odměny jsou odvislé od předmětu sporu a mají klientovi hradit náklady vzniklé zastupováním advokátem. Je-li advokát plátcem daně z přidané hodnoty a osvědčí-li tuto skutečnost před soudem, náleží mu, resp. jeho klientovi i DPH ve výši 19%.

Z dalších předpisů, které vycházejí ze zákona o advokacii, je nutné upozornit na vyhlášku Ministerstva spravedlnosti č. 244/1996 Sb., která obsahuje advokátní kárný řád, což je velmi důležité z hlediska dodržování profesní etiky a důstojnosti advokátního stavu. Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 197/1996 Sb. pak upravuje zkušební řád pro advokátní a uznávací zkoušky (tzv. advokátní zkušební řád).

Pro výkon advokacie jsou rovněž důležité již zmíněné stavovské předpisy České advokátní komory, jimiž jsou jednání Sněmu advokátů nebo jejího představenstva. Důležité je například usnesení představenstva ČAK, kterým se stanovila pravidla profesionální etiky a pravidla soutěže advokátů České republiky (etický kodex).

⁶ § 3 odst. 1 zákona č. 85/1996, o advokacii

Zákon č. 228/2002 Sb. je považován za tzv. evropskou novelu zákona o advokacii, protože jím byly do českého právního řádu implementovány evropské směrnice o svobodném výkonu povolání advokáta v Evropské unii, vycházející z principu volného pohybu osob a služeb v rámci jednotného evropského trhu. Česká republika, jako členský stát, byla nucena tyto směrnice převzít do svého právního řádu vstupem do EU. Novela tedy umožnila, aby vedle českých advokátů v České republice působili i advokáti členských států Evropské unie a to v podstatě se všemi povinnostmi a oprávněními, které přísluší českým advokátům.

Rozlišujeme dva druhy evropských advokátů: Hostující evropský advokát a usazený evropský advokát. Usazený evropský advokát může poskytovat služby i jménem zahraniční společnosti. Hostující evropský advokát poskytuje právní služby na území České republiky jen dočasně nebo příležitostně, z čehož vyplývají jistá zákonem stanovená omezení. Právní režim, podle kterého se řídí při poskytování právní pomoci, je dělen mezi předpisy domovského státu a předpisy ČR. Zatímco usazený evropský advokát je oprávněn poskytovat služby na našem území soustavně, je zapsán do seznamu evropských advokátů vedených komorou. Na jeho postavení se zde použijí přiměřeně ustanovení zákona o advokacii a stavovských předpisů o právech a povinnostech advokátů, popřípadě zvl. předpisů pokud stanoví práva a povinnosti advokátů v souvislosti s výkonem advokacie.

b) Notáři

Činnost notářů je upravena zákonem č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád). Z vnitřních stavovských předpisů je v této oblasti důležitý zejména Notářský řád organizační komory ČR, zkušební řád a kárný

řád. Je nutné podotknout, že počet notářů je omezen a panuje zde tzv. numerus clausus. 5

Notáři vykonávají svoji činnost za úplatu, která je stanovena ve vyhlášce Ministerstva spravedlnosti č. 612/1992 Sb., o odměnách notářů a správců dědictví. Výše odměny notáře je odvislá od povahy právní pomoci, kterou poskytuje.

Notářská činnost slouží především k prevenci sporů a právní jistotě. Jedná se tak zejména o sepisování veřejných listin o právních úkonech, osvědčování právně významných skutečností a prohlášení, přijímání listin do úschovy a dále přijímání listin a peněz do úschovy za účelem jejich vydání dalším osobám. Úkony notáře jsou nadány veřejnou vírou, tedy předpokladem jejich správnosti. Jsou důležitým listinným důkazem před soudy, např. notářský zápis je přímo vykonatelný.

Na rozdíl od advokáta má notář přesně vymezenou oblast, ve které může poskytovat právní pomoc. Je nutné podotknout, že se stále větší důležitostí. Ustanovení § 3 Notářského řádu stanoví, že oblast je nutné vymežit pouze v souvislosti s touto výše popsanou notářskou činností. Formy notářské právní pomoci jsou taxativně vymezeny na sepisování listin, poskytování porad, zastupování v jednání s fyzickými a právnickými osobami, se státními orgány nebo jinými orgány, též ve správním řízení a v občanském soudním řízení a v řízeních podle ust. § 175a až §200e OSŘ vyjma řízení o určení, zda je potřeba souhlasu rodiče dítěte k osvojení, řízení o osvojení, řízení o povolení uzavřít manželství a řízení o dědictví, v němž vykonává činnost podle zvláštních předpisů⁷ (tedy soudního komisaře). Notáři pak mohou vykonávat správu majetku a zastupovat v této souvislosti i ve sporném řízení. Vykonávat funkci správce konkurzní podstaty, zvl. správce, zástupce správce nebo vyrovnávacího správce v řízení konkursním a vyrovnávacím. Zvláštností činnosti notářů pak je skutečnost, že mohou svou činnost vykonávat jménem státu, resp. v případech,

⁷ § 38 zákona č. 99/1963 Sb., OSŘ

kdy jsou k tomu pověřeny soudem (např. již zmíněný soudní komisař v dědickém řízení). Za tuto jejich činnost pak stát nese ve smyslu zákona č. 82/1998 Sb. odpovědnost.

Zatímco v notářské činnosti převažují prvky veřejnoprávní (a to s ohledem na povahu jejich činnosti také ve prospěch státu), zde tak vystupuje notář jako nositel veřejného úřadu, tak při poskytování právní pomoci dominují prvky soukromoprávní, kdy jejich činnost je odvislá od poptávky osob požadujících právní pomoc.

c) Daňoví poradci

Právní úprava postavení daňových poradců je obsažena v zákoně č. 523/1992 Sb., o daňovém poradenství a Komoře daňových poradců ČR.

Daňový poradci poskytují právní pomoc ve věcech daní, odvodů a poplatků a jiných podobných plateb a ve věcech přímo souvisejících. Právní pomoc může spočívat i v zastupování před správcem daně, což je pro praxi velmi důležité např. z hlediska možnosti podat daňové přiznání v pozdějším termínu. Vedle daňových poradců můžou v této oblasti poskytovat rady též auditoři a advokáti. Poskytovat rady mohou i jiné osoby, ale ne však podnikatelsky. Daňoví poradci jsou stavovsky organizováni.

d) Patentoví zástupci a institut zahraničního patentového zástupce

Právní úpravu činnosti a postavení patentového zástupce lze nalézt v zákoně č. 237/1991 Sb., o patentových zástupcích, a něj navazující vyhlášku č. 350/1991 Sb., o odměňování patentových zástupců. Patentoví zástupci se sdružují v Komoře patentových zástupců ČR.

Právní pomoc patentoví zástupci poskytují v zastupování klientů v řízení před Úřadem průmyslového vlastnictví⁸, popřípadě jinými správními orgány anebo v poskytování právních rad ve věcech týkajících se průmyslového vlastnictví. Oprávnění zastupovat před soudy získali reformou správního soudnictví. Vyplývá tak z ustanovení § 25b OSŘ a § 2 zákona č. 237/1991 Sb., o patentových zástupcích a z ustanovení § 35 odst. 2 zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní. Uvedená činnost poskytuje možnost pro obchodní využití předmětů průmyslového vlastnictví. Patentoví zástupci nemají na právní pomoc v této oblasti monopol. Stejně tak ji podle ust. § 3 odst. 2 zákona o advokacii může poskytovat i advokát. Vlastník průmyslových práv má tedy možnost volby zástupce podle povahy sporné věci. Má-li podstata sporu charakter fyzikální, technický, elektronický atd., bude proto výhodné volit si zástupce s technickou erudicí.

Článek 49 Smlouvy o založení Evropského společenství umožňuje volné poskytování služeb. V rámci harmonizace právního řádu s právem EU je tak stejně jako v oblasti advokacie zaveden institut zahraničního patentového zástupce. Hostující zahraniční patentový zástupce může poskytovat služby patentových zástupců na území ČR ojediněle nebo dočasně, a to na základě pouhého oznámení Komoře o záměru poskytovat služby patentových zástupců, a to bez nutnosti zápisu do rejstříku.

e) Soudní exekutoři

Článek 36 Listiny stanoví, že každá právnická i fyzická osoba je oprávněna domáhat se stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu a ve stanovených případech u jiného orgánu. Na tomto základě byl do našeho právního řádu vnesen nový institut soukromých soudních exekutorů. Není to institut novátorský, ale řadou států úspěšně odzkoušený.

⁸ tj. ve věcech vynálezů, průmyslových a užitných vzorů, topografie polovodičových výrobků, ochranných známek, označení původu a nových odrůd rostlin,

Postavení a činnost soudních exekutorů upravuje zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád). Ustanovení § 74 umožňuje soudnímu exekutorovi, aby kromě své hlavní činnosti a to provádění exekucí (jako alternativního prostředku k soudnímu výkonu vykonatelných rozhodnutí), též poskytoval právní pomoc oprávněnému či povinnému (jako účastníkům řízení), a to po vydání exekučního titulu (tedy např. rozsudku soudu), v souvislosti s exekuční činností anebo v souvislosti s další činností, ke které je podle zákona oprávněn. Důležitá z hlediska osvědčení stavu je možnost exekutora sepsat exekutorský zápis o určitém stavu věci. Toto má v praxi význam např. při osvědčení stavu bytu v době jeho opuštění nájemcem, kdy je zájmem pronajímatele prokázat rozsah škod způsobených nájemcem před opuštěním bytu v jeho vlastnictví pro účely soudní. Jedná se tedy o důležitý důkazní prostředek, který může předejít výslechu svědků a opět tak urychlit soudní řízení. Z

Za poskytování právní pomoci náleží exekutorovi odměna a náhrada hotových výdajů stanovená v vyhláškou č. 330/2001 Sb., o odměně a náhradách soudního exekutora. Z.j.u.

Výhodou provádění výkonu rozhodnutí je předpoklad zrychlení vymožení vykonatelných rozsudků a tak rychlejšímu nastolení spravedlnosti, což bylo jistě cílem zákonodárce. Je zde oprávněný předpoklad, že také dojde i k ulehčení přetíženým soudům a zrychlení tak i vykonávacího řízení před soudy. Dalším efektem je výdajová úspora na straně státu. 3

Výhodou pro oprávněného je pak fakt, že on sám nemusí určovat způsob vymožení např. dlužné částky (tedy např. příkázáním z účtu či srážkami ze mzdy), ale tato volba je na zvoleném exekutorovi, který vybere nejrychlejší a nejefektivnější možnost. Jeho působnost pak není omezena jen na obvod příslušného exekutorského úřadu, ale může ji vykonávat v rámci celé České republiky. Nevýhoda pak spočívá v tom, že pokud nedojde např. pro

např. v ylu.

nemajetnost povinného k vymožení přiznané částky, je to zpravidla oprávněný, kdo hradí nemalé náklady soudního exekutora.

V současné době také probíhá zkušební provoz Centrální evidence exekucí. Bude se jednat o velmi jednoduchý a rychlý nástroj prověření obchodního partnera či zákazníka.

O dynamičnosti exekutorské činnosti svědčí i fakt, že Mezinárodní unie soudních exekutorů sdružuje v současné době okolo 21 států.

VII. Profesionální samospráva poskytovatelů právní pomoci

Každá organizovaná činnost nutně vyžaduje, aby byla přiřazena nějakému subjektu, který se tak stane jejím nositelem a současně subjektem odpovědným za její výkon. Subjekty veřejné správy jsou v tomto smyslu stát a ty, o nichž to stanoví Ústava či zákon. Stát může delegovat výkon veřejné správy zákonem na jiné subjekty. Ústava se zmiňuje pouze o územní samosprávě, ale zájmovou tím nikterak nevyklučuje, ba naopak, profesionální samospráva je jedním ze znaků demokratické a občanské společnosti.

K výkonu právnických profesí je zpravidla zapotřebí nejen odborná kvalifikace (tedy vysoká škola), ale i delší praxe, přičemž kvalita poskytnutých služeb není ze strany laiků vždy na první pohled zřejmá. Právě z důvodu zabezpečení řádného výkonu těchto profesí v podnikatelském prostředí nemohou kontrolu nad těmito osobami provádět např. živnostenské úřady (jsou tedy vyjmuty z režimu živnostenského zákona), ale jejich kontrola musí být svěřena orgánům složeným ze stejných odborníků, kteří dokáží jejich činnost správně zhodnotit. Takovými orgány mohou být pouze orgány profesních komor, jejichž činnost je upravena zákonem, který jim tuto pravomoc svěřuje. Komory jako takové své členy nejen přijímají, ale i ukončují jejich činnost. Za překročení etických pravidel mohou být členové potrestáni i jiným způsobem. Jsou tak nuceni chovat se tak, aby stav jako celek nebyl poškozen a zůstala mu

důvěra a vážnost u společnosti. V tomto směru např. členové komor skládají svůj slib.

Profesní komory plní především úkoly orgánů veřejné správy na příslušném úseku (např. na úseku advokacie). Pokud se komory zasazují za zájmy svých členů, pak tak mohou činit pouze za celý stav (nemohou ovlivňovat řešení konkrétních případů) a v obecném zájmu.

Profesní samospráva spočívá v tvorbě vlastních mocenských aktů a samosprávném výkonu obsahu těchto aktů a zákonů státu.

VIII. Přístup k profesím poskytovatelů

Subjekty právní pomoci poskytují pomoc v rámci své podnikatelské činnosti, a proto jsou na ně kladeny zvláštní požadavky. Jejich činnost má dalekosáhlé následky v oblasti řádného chodu státu, společnosti a lidských životů. Předpoklady pro výkon povolání osob poskytujících právní pomoc jsou stanoveny na stejných či velmi podobných principech, které zajišťují kvalitu, dostupnost a řádný výkon svěřené funkce. Jedná se tedy zejména o:

- 1) splnění obecných osobních požadavků - jen osoby fyzické, bezúhonné a plně způsobilé k právním úkonům
- 2) dosažené vzdělání - vysokoškolské vzdělání požadovaného směru, kromě daňových poradců, kde stačí středoškolské
- 3) splnění určité doby praxe v oboru – není nutné u daňového poradce
- 4) složení kvalifikační zkoušky
- 5) zákaz výkonu jiné výdělečné činnosti - neplatí u patentových zástupců
- 6) složení slibu

Po splnění těchto společných předpokladů může být uchazeč zapsán do příslušného seznamu. Oprávnění k činnosti vzniká až tímto zápisem.

Předpokladem k zahájení činnosti je též uzavření smlouvy o pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu právní pomoci. Odpovědnost na těchto pozicích je obrovská a pochybení mívá za následek škody velkého rozsahu.

Pro výkon oprávnění poskytovat právní pomoc je třeba splňovat podmínky pro výkon dané profese a to po celou dobu výkonu. Pokud podmínky nejsou plněny anebo nastane skutečnost, že nemohou být plněny, je to důvodem k pozastavení činnosti nebo k vyškrtnutí ze seznamu, který opravňuje k dané činnosti.

Určité odlišnosti se vyskytují u notářské profese, kde je z důvodu geografické dostupnosti a záměrného znevýhodnění stanovenými cenami notářských služeb, týkajících se specializované notářské činnosti, ustanoven již zmíněný numerus clausus. O počtu notářských míst rozhoduje ministr spravedlnosti po vyjádření Notářské komory. Vzhledem k předchozímu si musí uchazeč kromě splnění obecných předpokladů počkat na konkurz na uvolněný notářský úřad, který vypisuje Notářská komora. Úspěšný kandidát je pak jmenován ministrem spravedlnosti do úřadu. Po složení slibu do rukou ministra a po pořízení úředního razítka může být činnost notáře zahájena.

Exkluzivní ?

IX. Způsob výkonu právní pomoci

2 2.

Poskytování právní pomoci jako soustavné činnosti prováděné samostatně poskytovatelem vlastním jménem a na vlastní odpovědnost za účelem dosažení zisku je podnikáním ve smyslu ust. § 2 odst. 1 zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník. Poskytovatelé právní pomoci jsou, pokud splňují výše uvedené podmínky, podnikateli podle ust. § 2 odst. 2 písm. c) obchodního zákoníku (podnikají tedy podle zvláštních předpisů). Znamená to, že na poskytovatele právní pomoci se vztahují ustanovení obchodního zákoníku, pokud speciální předpisy o právní pomoci nestanoví jinak. Jde zejména o ustanovení týkající se

z

problematiky samotného a společného výkonu podnikatelské činnosti, firmy a sídla podnikatele.

V hlavě druhé zákona o advokacii je stanovena nejobsáhlejší úprava způsobu výkonu právní pomoci. V ust. § 11 je stanoveno, že advokát může vykonávat advokacii buď samostatně, společně s jinými advokáty nebo v pracovním poměru.⁹

Advokacie mohla být až doposud vykonávána společně jen formou sdružení podle občanského zákoníku (není právnickou osobou) nebo formou veřejné obchodní společnosti.

Praxe ukazovala, že takové omezení společného výkonu advokacie není účelné a stalo se omezujícím faktorem, čemuž nasvědčuje i úprava v jiných zemích. Novela zákon o advokacii nyní proto umožňuje společný výkon advokacie též formou komanditní společnosti a společnosti s ručením omezeným.

Právní vztahy těchto společností se obecně řídí obchodním zákoníkem a v zájmu ochrany klientů zavádí určité zvláštní podmínky¹⁰, aby byla odstraněna nevýhoda omezeného ručení společnosti. z

Pokud vykonává advokacii společně s jinými advokáty, může tak činit jako účastník sdružení nebo jako společník obchodní společnosti (v. o. s., k. s., s. r. o.). Tento výčet je taxativní a advokát nemůže vykonávat advokacii v rámci jiného podnikatelského subjektu.

Při definici společného výkonu advokacie je třeba vycházet z ust. § 3 odst. 1 zákona o advokacii, který stanoví, že advokát je při poskytování právních služeb nezávislý a je vázán právními předpisy a v jejich mezích příkazy klienta. Proto pod pojmem společný výkon advokacie nelze chápat jednání v součinnosti dvou či více advokátů při výkonu jednotlivých forem právní pomoci, neboť advokátskou činností musí advokát vykonávat nezávisle. Obsah pojmu společný výkon advokacie je proto charakterizován jen společnou firmou a společnými

⁹ za podmínek stanovených v § 15a zákona o advokacii

¹⁰ povinnost pojištění společníků společnosti, minimální výše pojistného plnění z povinného pojištění pro případ odpovědnosti za škodu způsobenou v souvislosti s výkonem advokacie atd..

hospodářskými aspekty podnikání, nikoliv však společným výkonem samotné advokátní činnosti.

Při samostatném výkonu advokacie se ^{nic} uplatní základní ustanovení obchodního zákoníku o obchodní firmě a místě podnikání. 2

Vykonává-li advokát advokacii samostatně, musí jeho obchodní firma v souladu s ust. § 9 odst. 1 obchodního zákoníku, ust. § 12 zákona o advokacii a článku § 20 odst. 1 Pravidel etiky a soutěže advokátů obsahovat jméno a příjmení a označení „advokát“. Za podmínek stanovenými právními předpisy je advokát oprávněn i používat jiných označení nebo dodatků označujících jeho odborné zaměření. Pravidla etiky a soutěže advokátů dovolují, aby obchodní firma advokáta obsahovala i jeho akademické tituly a vědecké hodnosti. Jiný dodatek v obchodní firmě advokáta než „advokát“ by bylo nutné v souladu se zásadou výlučnosti obchodní firmy použít, pokud by povinné údaje v obchodní firmě nepostačovaly k odlišení od obchodní firmy jiného advokáta. V těchto případech se nabízí způsob řešení ustanovený v ust. § 10 obchodního zákoníku, že u fyzických osob stačí k odlišení uvedení jiného místa podnikání. U samostatných advokátů se jedná o místo zapsané v seznamu advokátů.

Výkon advokacie prostřednictvím sdružení podle ust. § 14 odst. 1 zákona o advokacii je stanoven podpůrně pro situaci, kdy advokáti vykonávají advokacii společně a nejde přitom o její výkon ve společnosti. Vzájemné vztahy si upraví písemnou smlouvou o sdružení.¹¹ Zákon o advokacii ale tuto občanskoprávní úpravu modifikuje v několika směrech, požaduje obligatorní písemnou formu smlouvy o sdružení a členy sdružení mohou být pouze advokáti.

Společný výkon advokacie ve veřejné obchodní společnosti, komanditní společnosti nebo společnosti s ručením omezeným je možný pokud předmětem podnikání bude pouze výkon advokacie a jejími společníky budou pouze advokáti.

¹¹ podle ust. § 829 a násl. občanského zákoníku.

Dále bych uvedl, že advokát může být nově též zaměstnancem. Advokát může být v pracovněprávním poměru k jinému advokátu nebo ke společnosti. Pracovněprávní vztahy zaměstnaných advokátů se řídí zákonem č. 262/2006 Sb., zákoníkem práce, pokud není v zákoně o advokacii uvedeno jinak.

X. Právní vztahy vznikající při poskytování právní pomoci

Právní vztahy vznikající při poskytování právní pomoci můžeme rozdělit na vztahy mezi klientem a poskytovatelem právní pomoci, mezi poskytovateli navzájem (např. substituce) a mezi poskytovatelem a státem (při ustanovení advokáta). Nejtypičtější vztah, který naplňuje právní pomoc, je samozřejmě prvně uvedený.

Objektem právního vztahu je poskytování právní pomoci a z toho vyplývající práva a povinnosti obou subjektů, které vyplývají z právního předpisu či ze smlouvy o poskytování právní pomoci. Předpoklady vzniku těchto vztahů tvoří právní předpisy upravující poskytování právní pomoci a právní skutečnosti těmito předpisy předvídané (dohoda o plné moc a ustanovení obhájce).

a) Vznik právního vztahu mezi klientem a poskytovatelem právní pomoci

Právní vztah mezi klientem a poskytovatelem může vzniknout na základě právní skutečnosti předvídaného právní normou. Některá z těchto skutečností, na jejichž základě může vznikat právní vztah, je typická pro určitého poskytovatel (určení) a některé jsou obecné pro všechny poskytovatele právní pomoci (smlouva).

Smlouva je nejdůležitější právní skutečností, která zakládá právní vztah mezi poskytovatelem právní pomoci a klientem. Právní předpisy upravující právní pomoc hovoří různě o jejím označení, význam zůstává však stejný. Tato

označení nevypovídají nic o smluvním typu ani obsahových náležitostech. V úvahu připadají smlouvy občanského (příkazní smlouva) a obchodního zákoníku (mandátní smlouva), popřípadě smlouva o dílo. Společným znakem těchto smluv je jejich úplatnost. Použitelnost jednotlivých smluvních typů záleží na formě poskytované právní pomoci (zda se jedná o zastupování či jinou formu pomoci). Zastupováním je třeba rozumět nejen zastupování před soudy anebo jinými státními orgány, ale i jednání jménem zastoupeného při jiných právních úkonech.

Smlouva o dílo je vhodná tehdy, jestliže je klientovi poskytována právní pomoc, aniž bylo převzato zastupování, tedy u případů právního rozboru, sepsání listiny apod.

Pokud ale právní pomoc spočívá v zastupování klienta, použije se mandátní nebo příkazní smlouva. Jestliže bude poskytovatel jednat i jménem klienta, musí smlouva obsahovat i dohodu o plné moci¹². Ve vztahu k třetím osobám se pak poskytovatel prokazuje plnou mocí, která osvědčuje, že zvolený zástupce je oprávněn zastupovat klienta a v jakém rozsahu.

U advokátů může být vztah mezi klientem a poskytovatelem určen na základě ustanovení soudem, což uvádí ust. § 18 odst. 1 zákona o advokacii a pro případ ustanovení odkazuje na zvláštní předpisy a zároveň vylučuje možnost odmítnout právní pomoc. Zvláštními předpisy jsou občanský soudní řád a trestní řád, které upravují podmínky a důvody ustanovení zástupce soudem. Obecným důvodem pro ustanovení zástupce je nutnost poskytnutí odborné pomoci a jejím účelem pak chránit zájmy klienta. Ustanovený advokát má stejné postavení jako advokát, jemuž byla udělena plná moc. Právní vztah mezi klientem a jeho zástupcem vzniká dnem právní moci soudního usnesení. Ve smyslu ochrany práv je důležitější trestní řízení, kde v ust. § 38 a násl. trestního řádu je upraven institut nutného ustanoveného obhájce. Ustanovení § 35 pak specifikuje, že ustanoveným může být pouze advokát. Trestní řád stanovuje způsoby tzv. nutné

¹² § 23 občanského zákoníku.

obhajoby, jak bylo uvedeno výše. V zákoně o advokacii jsou též uvedeny důvody, kdy na žádost svou nebo klienta může být obhájce obhajoby zproštěn, tedy narušení důvěry mezi klientem a obhájcem.

V praxi vznikají určité problémy při ustanovování obhájců z důvodu zaměření advokátů, pokud se specializují na jiný druh práva. Je pro ně obtížné, ne-li nemožné, poskytnout kvalitní právní pomoc klientovi. Pokud by odmítl, jednal by v rozporu s trestním řádem a zákonem o advokacii a tím se dopustil kárného provinění. Jestliže se chce advokát tomuto vyhnout, nenechá se zapsat do seznamu advokátů ex offio na příslušném soudě.

Kromě smlouvy a ustanovení soudem zde máme ještě třetí institut a to je vznik vztahu na základě určení komorou. Právo na právní pomoc je ústavně zakotveno a pokud nastane případ, že určitá osoba se nemůže domoci poskytnutí právní pomoci, ačkoliv žádala a oslovila advokáta a ten odmítl, je taková osoba oprávněna požádat Českou advokátní komoru, aby jí advokáta určila a to dále za předpokladu, že nespĺňuje podmínky pro ustanovení zástupce soudem. Na základě ust. § 45 odst. 2 písm. a) zákona o advokacii přísluší rozhodnutí o ustanovení takového advokáta předsedovi komory. Vztah mezi klientem a advokátem vzniká až na základě uzavření smlouvy mezi nimi.

Zákon o advokacii a Pravidla profesionální etiky a soutěže advokátů myslí i na případy, kdy právní pomoc může být či musí být odmítnuta. Tato ustanovení jsou na ochranu klienta i poskytovatele právní pomoci.

Pokud je advokát ustanoven soudem nebo určen komorou, má povinnost právní pomoc poskytnout. V ostatních případech může odmítnout, kromě toho jsou stanoveny případy, kdy tak dokonce učinit musí. I tak musí učinit přiměřená opatření k odvrácení závažné újmy, která žadateli hrozí.

Obdobně jako zákon o advokacii upravují i ostatní předpisy o poskytování právní pomoci okolnosti vylučující vznik právního vztahu.

V notářském řádu je to ust. § 53, který stanoví, že notář odmítne provedení úkonu, jestliže tento úkon odporuje právním předpisů, jedná-li se o

úkon v notářské činnosti a notář nebo osoba mu blízká jsou zúčastněny na věci a poskytuje-li už pomoc jinému, jehož zájmy jsou v rozporu se žadatelovými.

Zákon o daňovém poradenství dává daňovému poradci možnost smlouvu o daňovém poradenství neuzavřít a v některých případech ji dokonce musí odmítnout. Tak je tomu ve vztahu k žadateli, o kterém rozhodoval jako pracovník orgánů rozhodujícího ve věcech daní.

Rovněž zákon o patentových zástupcích stanovuje okolnosti, za kterých je povinen patentový zástupce odmítnout zastupování. Mohou nastat dva případy, tedy zastupuje jiného, jehož zájmy jsou s žadatelem v rozporu nebo protistranu zastupuje patentový zástupce, s nímž činnost patentového zástupce společně vykonává.

b) Obsah právního vztahu klienta a poskytovatele právní pomoci

Obecně jsou obsahem právního vztahu vzájemná práva a povinnosti subjektů tohoto vztahu. Právní předpisy stanovují určitá shodná práva a povinnosti pro všechny subjekty poskytující právní pomoc. Základním právem poskytovatelů je dostat odměnu za poskytnutou právní pomoc. Mezi jejich povinnosti patří:

1. Chránit práva a oprávněné zájmy klienta

Tato povinnost je samotným účelem existence vztahu. Jedná se o povinnost, která nejen určuje charakter vztahu, ale je i důvodem existence ostatních práv a povinností z daného vztahu vyplývajících, protože jsou prostředkem k uskutečňování ochrany práv a oprávněných zájmů klienta. Tato povinnost je výslovně stanovena pro advokáty, daňové poradce a pro patentové zástupce. U notáře výslovně stanovena není, ale má se za to, že vyplývá z povahy věci. O oprávněný zájem se bude jednat, pokud je tu aspoň určitý předpoklad, že klientův zájem má oporu v zákoně. U advokacie je ještě tato povinnost zvýrazněna článkem 6 odst. 1 Pravidel profesionální etiky, kde je

stanoveno, že oprávněné zájmy klienta mají přednost před vlastními zájmy advokáta i před jeho ohledem na jiné advokáty.

2. Řídit se pokyny klienta

Jedná se o další povinnost, která je téměř shodně stanovena pro poskytovatele právní pomoci.

Logicky se dá odvodit z celého vztahu, že platící klient je řídicím prvkem celého vztahu, zatímco poskytovatel jen napomáhá k prosazení jeho zájmu. Samozřejmě zde musí být též určitá omezení, ty tvoří obecně závazné předpisy, které nesmí být plněním příkazu klienta porušeny. Notář je pak vázán pokyny klienta jen při poskytování právní pomoci a ne při výkonu notářské činnosti.

Ustanovení § 16 zákona o advokacii stanoví malou odlišnost, že advokát není vázán pokyny klienta, pokud jsou v rozporu se zákonem nebo stavovskými předpisy. Pokud advokát nepovažuje klientův pokyn pro sebe za závazný, je povinen klienta informovat. Advokát je tedy povinen se řídit pokyny klienta, jinak by se jednalo o kárné provinění.

3. Využívat všech zákonných prostředků v zájmu klienta

Zde předpisy obecně stanovují pro poskytovatele právní pomoci jednat při ochraně práv a právem chráněných zájmů klienta čestně a svědomitě a dále důsledně využívat všechny zákonné prostředky a v jejich rámci uplatňovat v zájmu klienta vše, co podle svého přesvědčení a příkazu klienta pokládají za prospěšné. Všemi zákonnými prostředky zde rozumíme ty, jejichž využití umožňuje právní úprava. Předpokladem využití všech zákonných prostředků v zájmu klienta je jejich dobrá znalost na straně poskytovatele právní pomoci. Toto začíná být celkem nemožné u advokátů, kteří vzhledem k šíři poskytovaných služeb nemůžou být dokonalými odborníky ve všech oborech

práva. Proto mají možnost odmítnout poskytnout právní služby ve věcech, kde nemají dostatek zkušeností nebo speciálních znalostí.

Porušení této odpovědnosti může založit dva druhy odpovědnosti, kárnou a vůči klientovi, pokud mu tímto vznikla škoda.

4. Povinnost mlčenlivosti

Vztah poskytovatele právní pomoci a klienta musí být postaven na vzájemné důvěře. Informace, které jsou sděleny z důvodu, aby mohla být správně poskytnuta právní pomoc, jsou důvěrné. Klient musí mít jistotu, že se informace nedostane dále, pokud on sám s tím nebude souhlasit. Za tímto účelem je stanovena povinnost poskytovatelů zachovávat mlčenlivost o skutečnostech, které se dozvěděli v souvislosti s výkonem poskytování právní pomoci. U advokáta se tato povinnost vztahuje i na zaměstnance, ty, co se s ním podílejí na poskytování pomoci, osoby podléající se na kárném řízení, jakož i členy orgánů komory a její zaměstnance. Povinnost platí vůči soukromým osobám i státním orgánům (vyjma překažení trestného činu, zproštění), naopak není vůči osobě, kterou pověřuje provedením určitých úkonů a ta sama je povinna mlčenlivostí (advokátní koncipient, substitute). Zproštění mlčenlivosti je zcela na vůli klienta a advokát může být zproštěn i po smrti klienta či zániku klienta právnické osoby a to právním nástupcem klienta. Děje se tak prohlášením, které musí být svobodné a vážné, aby bylo účinné. Není stanovena jeho forma, takže může být provedeno písemně či ústně.

Povinnost mlčenlivosti není omezena. Trvá jak po skončení tohoto vztahu, tak i po vyškrtnutí advokáta ze seznamu advokátů.

Povinnost se i vztahuje na vedení potřebné dokumentace, která musí být v souladu se zákonem č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, zajištěna a vedena.

Podobnou úpravu mlčenlivosti, ale ne tak podrobnou, najdeme i v ostatních předpisech o poskytování právní pomoci. Za zmínku stojí, že oproti advokátovi notář, daňový poradce, patentový zástupce i soudní exekutor jsou povinni oznámit trestný čin.

c) Zánik právního vztahu mezi klientem a poskytovatelem právní pomoci

Se zánikem právního vztahu se naskýtají dva druhy otázek. První otázka je, jaká skutečnost působí zánik tohoto právního vztahu a druhá, jaké následky bude zánik vztahu mít (práva a povinnosti subjektů související se zánikem vztahu).

Z hlediska povahy právních skutečností můžeme dělit zánik právního vztahu na základě projevů vůle subjektů a zánik na základě mimovolných skutečností. Dále také podle toho, z podnětu kterého subjektu je právní vztah ukončen, zda poskytovatele právní pomoci nebo klienta.

I. 1. Zánik právního vztahu z podnětu poskytovatele

Zde můžeme rozlišovat mezi případy, kdy poskytovatel musí odstoupit od smlouvy a kdy je k odstoupení oprávněn.

1. 1. Povinnost poskytovatele odstoupit od smlouvy o poskytnutí právní pomoci

Tuto povinnost má poskytovatel právní pomoci, jestliže zjistí existenci důvodů vylučujících vznik právního vztahu s klientem, které mohly být dány již v okamžiku vzniku vztahu, anebo mohly vzniknout až za doby trvání vztahu.

Účelem takové úpravy je zejména ochrana zájmů klienta v situaci konfliktu zájmů. Porušením z toho vyplývající povinnosti by se poskytovatel dopustil kárného provinění.

Zvláštní úpravu obsahuje zákon o advokacii, který upravuje postup pro případy, kdy je advokát ustanoven soudem nebo komorou. Jsou-li v těchto případech dány okolnosti vylučující vznik právního vztahu advokáta a klienta, je advokát povinen požádat o zrušení ustanovení nebo požádat komoru o určení jiného advokáta.

1. 2. Oprávnění poskytovatele odstoupit od smlouvy o poskytování právní pomoci

V případech ustanovení advokáta soudem či určení komorou se jedná o oprávnění žádat o jeho zrušení.

Právní předpisy o poskytování právní pomoci stanovují shodně tři důvody, které opravňují poskytovatele právní pomoci ukončit jeho vztah s klientem. Společným jmenovatelem je klientovo porušení povinností vyplývajících ze vztahu k poskytovateli. Takové jednání je podstatnou překážkou pro poskytovatele právní pomoci v jeho řádném poskytnutí právní pomoci. Prvým důvodem je neposkytnutí potřebné součinnosti klienta, dále nesložení přiměřené zálohy na odměnu za poskytnutí právní pomoci a v neposlední řadě narušení nezbytné důvěry s klientem.

1. 2. 1. Klient neposkytuje nezbytnou součinnost

Poskytovatel je oprávněn požadovat určitá jednání klienta, která se pro něj nezbytná v souvislosti s poskytováním právní pomoci. Pokud klient toto neplní, nemohl by být ani naplněn účel tohoto vztahu. Podstatnou formou součinnosti je například účast klienta na soudních a jiných úředních jednáních.

1. 2. 2. Klient nesložil přiměřenou zálohu na odměnu, ačkoliv o to byl požádán

Poskytovatel má ze zákona právo žádat od klienta přiměřenou zálohu na odměnu za poskytované služby. Výše zálohy by měla být zásadně přiměřená výši předpokládané odměny a měla by být po klientovi požadována jen v smysluplných případech.

1. 2. 3. Narušení nezbytné důvěry

Existence důvěry je zásadním předpokladem funkčnosti vztahu. Jestliže je důvěra porušena, nebylo by smysluplné ani prospěšné nadále takový vztah udržovat. K narušení důvěry většinou dochází jednáním klienta např. podáváním nepravdivých informací. Z důvodů těžkostí z toho nastávajících má poskytovatel možnost tento vztah ukončit.

I. 2. Zánik právního vztahu z podnětů klienta

Klient v tomto směru není žádným způsobem omezen, záleží na jeho libovůli, kdy a zda tak učiní. Klient tedy může od smlouvy odstoupit z jakéhokoliv důvodu. Tento závěr můžeme odvodit z ust. § 731 občanského zákoníku, který stanoví pro zánik příkazní smlouvy přiměřené použití ustanovení o zániku plné moci (§ 33b), které rovněž obsahuje v odstavci 3 nemožnost vzdát se svého práva plnou moc kdykoliv odvolat. Tento princip by se měl používat u smluv o právní pomoci obecně, tedy i když poskytovateli právní pomoci není udělena plná moc a i když je použito smlouvy mandátní, která je podle ust. § 574 obchodního zákoníku vypověditelná, přičemž toto ustanovení je dispozitivní, takže by mohlo být smluvními stranami vyloučeno.

Z vůle klienta může zaniknout vztah mezi ním a advokátem ustanoveným mu soudem. Půjde zejména o případy, kdy klient poté uzavře smlouvu s jiným advokátem. Zde se uplatní princip přednosti zvoleného advokáta před ustanoveným.

II. Zánik právního vztahu na základě mimovolných skutečností

Kromě shora uvedených se vyskytují i jiné obecné důvody zániku právního vztahu mezi klientem a poskytovatelem právní pomoci. Tyto důvody spočívají v mimovolních skutečnostech. Jmenovitě to jsou zánik subjektů právního vztahu, naplnění účelu existence právního vztahu a uplynutí času, na který je existence právního vztahu omezena.

II. 1. Zánik subjektů právního vztahu

Tímto se rozumí smrt poskytovatele právní pomoci nebo smrt klienta či zánik právnické osoby. Nastoupí-li na místo zaniklého subjektu jeho právní nástupce, jedná se už o jiný právní vztah mezi odlišnými subjekty.

II. 2. Naplnění účelu existence právního vztahu

Tedy samotným poskytnutím právní pomoci

II. 3. Uplynutí času

Pokud bylo poskytnutí právní pomoci sjednáno na určitou dobu a ne provedení úkonu, uplynutím této doby právní vztah zaniká.

Pokud je advokát ustanoven soudem, tak zánik nespočívá na vůli stran, ale na usnesení soudu, kterým soud ustanovení zruší.

XI. Odměna poskytovatelů právní pomoci

Právní pomoc je poskytována zpravidla za odměnu.

a) Advokáti

Zákon o advokacii stanovuje úplatnost jako jeden ze znaků právní pomoci poskytované na základě tohoto zákona (ust. § 1 odst. 2). V souladu s tímto je stanoveno, že advokacie je vykonávána za odměnu (ust. § 22 odst. 1). Vedle práva na odměnu má advokát i nárok na náhradu hotových výdajů a náhradu za promeškaný čas, jak bylo uvedeno shora. Advokát může od klienta žádat přiměřenou zálohu na výdaje a odměnu.

Způsob určení odměny a náhrad stanoví na základě zmocnění v zákoně o advokacii vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif). Advokátní tarif rozlišuje odměnu, která se řídí smlouvou s klientem (smluvní) a není-li takto určena, řídí se ustanovením vyhlášky o mimosmluvní odměně. Vztah mezi nimi je tedy dán prioritou smluvně stanovené odměny, mimosmluvní odměna má funkci subsidiární.

Smluvní odměna může být stanovena jak přímo ve smlouvě o poskytnutí právní pomoci, tak i samostatně. Podle způsobu stanovení výše rozlišujeme odměnu časovou, paušálovou či podílovou. Způsoby stanovení výše odměny lze i kombinovat.

Časová odměna je určena počtem časových jednotek a dohodnutou sazbou odměny za jednu časovou jednotku, přičemž sazba odměny náleží za každou započatou časovou jednotku. Advokát by měl účtovat jen čas účelně vynaložený k vyřízení věci. Používá se většinou pro účely, kdy není možno dopředu odhadnout dobu potřebnou k vyřízení určené záležitosti. Advokát má zde určité povinnosti, které chrání klienta. Je to povinnost při vyúčtování předložit na požádání klienta časovou specifikaci jednotlivých poskytnutých právních úkonů a dále písemně upozornit klienta při překročení ve smlouvě odhadnuté cílové částky. Při porušení této povinnosti se nemůže domáhat zaplacení částky převyšující původně stanovený odhad.

Paušální odměna je určena paušální částkou za poskytnutí právní služby. Poskytnutí právních služeb zde pravidla týká vyřízení věcí většího rozsahu nebo

věcí více souvisejících. Pro advokáta je výhodná jistotou cílové částky a pro klienta jistotou výše výdajů za poskytnuté služby.

Podílová odměna je určena podílem na hodnotě věci, které se poskytovaná právní služba týká. Výše podílové odměny nesmí být v zřejmém nepoměru z hodnotou věci, jinak by byl porušen princip přiměřenosti smluvní odměny (čl. 10 odst. 2 a 5 Pravidel etiky a soutěže advokátů). Podílovou odměnu je možno sjednat pouze jsou-li tu důvody zvláště hodné zřetele (majetkové, sociální).

Smluvní volnost stran je omezena ustanovením pravidel o přiměřenosti smluvní odměny. Rozhodující je, že nesmí být v zřejmém nepoměru k hodnotě a složitosti věci. Z důvody kontroly musí klient řádně informován.

Přiměřenost je poněkud vágní pojem a musí být posuzována případ od případu a to podle renomé advokáta, situace na trhu právních služeb, zkušenosti, schopnosti atd.

U mimosmluvní odměny se její výše určí podle sazby této odměny za jeden úkon právní služby a podle počtu těchto úkonů, které advokát ve věci vykonal. Sazba mimosmluvní odměny za jeden úkon právní služby činí částku, jejíž výše je odvozena od výše tarifní hodnoty věci, které se právní služba týká. Tarifní hodnotu věci určuje advokátní tarif. Ačkoliv je výše mimosmluvní odměny stanovena advokátním tarifem, může ve výjimečných odůvodněných případech advokát pohybovat odměnou ve stanovených mezích nahoru či dolů. Kromě advokáta tak může činit výjimečně i Komora (snížit či rozhodnout o bezplatném poskytnutí právní pomoci).

Náklady poskytované právní služby hradí převážně klient, ale může to být i stát nebo ve svém důsledku protistrana sporu.

Vedle odměny advokátovi náleží též náhrada hotových výdajů a náhrada za promeškaný čas a to jen ty, co byly účelně vynaloženy na poskytnutí právní pomoci klientovi. V ust. § 13 odst. 1 advokátního tarifu lze nalézt demonstrativní výčet hotových výdajů. Podrobnosti již byly uvedeny v pasáži věnované advokátům.

b) Notáři

Právní úprava odměny notářů je stanovena ve vyhlášce Ministerstva spravedlnosti č. 612/1992 Sb., o odměnách notářů a správců dědictví. Na odměňování notářů při poskytování právní pomoci se vztahuje ust. § 12 této vyhlášky, který odkazuje na advokátní tarif.

b) Patentoví zástupci

Zákon o patentových zástupcích v ust. § 39 stanoví, že Úřad průmyslového vlastnictví vydá po dohodě s Komorou patentových zástupců vyhlášku, která odměňování upraví. Na základě tohoto zákonného zmocnění byla vydána vyhláška č. 350/1991 Sb. Zde je odměna členěna na hodinovou, paušální, podílovou, tarifní a kombinovanou a kromě nároku na odměnu patentovému zástupci náleží též právo na náhradu účelně vynaložených hotových výdajů a náhradu za promeškaný čas.

c) Daňoví poradci

Zákon o daňovém poradenství stanoví v ust. § 3 odst. 3 předpoklad sjednání odměny za poskytnutí právní pomoci. I zde jsou mantinely, ve kterých se dohoda musí pohybovat. Odměna nesmí být sjednána jako podíl na dosaženém snížení daně, daňové úspoře nebo daňové úlevě, popřípadě jako podíl na ukazatelích výsledku činnosti. Odměna nesmí být též sjednána ve formě věcného plnění.

e) Soudní exekutoři

Za poskytování právní pomoci náleží soudnímu exekutorovi odměna a náhrada hotových výdajů. Náhrada za ztrátu času mu však náleží podle zákona pouze při exekuční činnosti. Předpokládá se, že bude smluvena smluvní odměna, jinak bude exekutorovi náležet odměna mimosmluvní. Upraveno ve vyhlášce Ministerstva spravedlnosti č. 330/2001 Sb., o odměně a náhradách soudního exekutora, o odměně a náhradách hotových výdajů správce podniku a o podmínkách pojištění odpovědnosti za škody způsobené exekutorem.

XII. Odpovědnost poskytovatelů právní pomoci

Ve vztahu mezi poskytovatelem právní pomoci a klientem se uplatňují dvě koncepce právní odpovědnosti. Jedná se o pasivní a aktivní odpovědnost. U aktivní koncepce právní odpovědnosti vyjadřuje odpovědný přístup subjektů právního vztahu k plnění jejich právních povinností ze vztahu vyplývajících. Tato koncepce vzniká již se vznikem primární povinnosti. Zatímco pasivní odpovědnost vzniká až na základě porušení primární právní povinnosti. Následkem porušení povinnosti poskytovatele právní pomoci může být vznik dvojího druhu odpovědnosti.

Prvá je soukromoprávní odpovědnost vůči klientovi a druhá veřejnoprávní odpovědnost disciplinární. Pro oba druhy odpovědností platí, že jejich funkce je preventivní. Rozlišení lze nalézt v tom, že u soukromoprávní odpovědnosti vůči klientovi převažuje funkce reparační, zatímco u veřejnoprávní odpovědnosti funkce represivní.

a) Odpovědnost vůči klientovi

Zde se jedná o odpovědnost vůči klientovi za škodu mu způsobenou v souvislosti poskytováním právní pomoci. Právní předpisy upravují tento institut velmi podobně. Předpisy stanovují objektivní odpovědnost poskytovatele právní pomoci vůči klientovi, to znamená bez ohledu na zavinění. Existují zde ale liberační důvody. Poskytovatel se ze své odpovědnosti může vyvinit (exkullovat) a to tehdy, pokud prokáže, že škodě nemohlo být zabráněno ani při vynaložení veškerého úsilí, kterou na poskytovateli lze požadovat.

Poskytovatel odpovídá za škodu osobně a bez omezení. Z tohoto důvodu je poskytovatelům právními předpisy uložena povinnost se před zahájením své činnosti pojistit, tedy uzavřít smlouvu o pojištění odpovědnosti za škodu, která by mohla vzniknout při výkonu jejich povolání. Takto musí být poskytovatel pojištěn po celou dobu výkonu své činnosti. Tato povinnost je stanovena na ochranu obou subjektů právního vztahu. Klient má jistotu, že se domůže náhrady škody, a poskytovatel jistotu z pojištění plynoucí.

Pro advokáty je tato povinnost stanovena v ust. § 24a zákona o advokacii. Advokát, který advokacii vykonává sám nebo ve sdružení, musí být pojištěn do té výše, v jaké lze rozumně předpokládat, že by jej mohla odpovědnost za škodu postihnout.

Vykonává-li advokát advokacii ve společnosti, odpovídá klientovi za škodu tato společnost.

Advokát, který vykonává advokacii ve v. o. s. nebo jako komplementář komanditní společnosti, musí být pojištěn z důvodů ručení.

Společnost s ručením omezeným a komanditní společnost musí být od svého vzniku do svého zrušení pojištěny pro odpovědnost za škodu taktéž. V zákoně jsou pro ně stanoveny minimální limity pojistného plnění z tohoto pojištění.

Advokát též odpovídá za škodu způsobenou jeho substitutem nebo zaměstnancem. V tomto případě ale může advokát vůči nim uplatňovat občanskoprávní nebo pracovněprávní regres.

Tuto otázku však jinak upravuje notářský řád, který v ust. § 57 počítá pouze s odpovědností notáře za svého pracovníka.

a) Disciplinární odpovědnost

Tento typ odpovědnosti má zajistit dodržování předepsaných pravidel stanovených nejen profesními komorami, ale v jakékoliv ucelené organizační soustavě. Disciplinární odpovědnost postihuje porušování vnitroorganizačních vztahů upravených právem. Jedná se o formu správní odpovědnosti za tzv. jiné správní delikty. Je založena spácháním disciplinárního deliktu. Ten můžeme obecně definovat jako porušení zvláštních členských povinností v organizačním režimu ovládaném pravidly právní povahy. Subjektem, který uplatňuje tento druh odpovědnosti, je disciplinární orgán.

Tento druh odpovědnosti je uplatňován i v organizacích profesní samosprávy. Takovou odpovědností je i disciplinární odpovědnost poskytovatelů právní pomoci. Disciplinární pravomoc zde náleží profesním komorám. Komory se prostřednictvím výkonu svých disciplinární pravomocí snaží zabezpečit profesionální úroveň a etiku výkonu povolání svých členů. Právní předpisy poskytovatelů právní pomoci jej upravují velmi podobným způsobem. Disciplinárním deliktem se rozumí opětovné nebo závažné porušení povinností stanovených těmito předpisy. Disciplinárním trestem pak bývá napomenutí, peněžitá pokuta, vyškrcnutí ze seznamu nebo dočasný zákaz výkonu činnosti (jen advokáti). U notáře připadá v úvahu jeho odvolání.

Disciplinární řízení provádí kompetentní orgány komor (kárný senát, disciplinární komise, kárná komise) na návrh k tomu jiných příslušných orgánů

(kárný žalobce, dozorčí komise). U notářů podává návrh ministr spravedlnosti, prezident Notářské komory ČR nebo předseda krajského soudu. Návrh musí být podán ve stanovené subjektivní i objektivní lhůtě. Rozhodnutí o disciplinárním provinění musí obsahovat výrok, odůvodnění a poučení o opravném prostředku a musí být písemné. Odvolat se může jak ten, koho se to týká, tak i ten, kdo k disciplinárnímu řízení dal podnět. O opravném prostředku rozhoduje představenstvo nebo prezidium komory. V zákonem stanovených případech je možno i přezkoumání rozhodnutí orgánů činných v disciplinárním řízení na základě opravného prostředku v režimu správního soudnictví.

XIII. Právní pomoc v jednotlivých druzích procesu

a) Občanské soudní řízení

Civilní proces je historicky nejstarší. Poskytuje se v něm ochrana právům a právem chráněných zájmům vyplývajících ze vztahů soukromého práva. Občanský soudní řád rozlišuje zastoupení ze zákona, rozhodnutím soudu a na základě plné moci. Pro účely poskytování právní pomoci se uplatňuje zastupování na základě plné moci a specifické forma zastoupení na základě rozhodnutí soudu, jež má povahu zastoupení zmocněncem.

Zastoupení účastníka řízení na základě plné moci je u nás konstruováno jako fakultativní. Procesně způsobilý účastník řízení může jednat před soudem sám nebo zvolit si zástupce, je to pouze jeho rozhodnutí. Výjimku z této zásady stanovuje OSŘ taxativním výčtem, kde v určitých případech je zastoupení advokátem či notářem povinné. Proces se potom dostává jiný charakter, protože se na něm podílejí pouze profesionálové znalí práva.

Předpokladem procesního zastoupení na základě plné moci je dohoda o zastoupení, která zakládá hmotněprávní poměr mezi zástupcem a zastoupeným. Na základě dohody o plné moci je zástupci udělena plná moc, což je

jednostranný právní úkon, jímž zastoupený dává třetím osobám, že zvolený zástupce je oprávněn ho zastupovat a v jakém rozsahu.

Občanský soudní řád stanoví, že zvoleným zástupcem může být jen fyzická osoba. Výjimku tvoří případy zastupování odborovou organizací a Úřadem pro mezinárodněprávní ochranu dětí, dále i zástupce v řízení o diskriminaci. Občanský zákoník taková omezení na zástupce neklade, může jím být tedy osoba fyzická i právnická.

Zástupci může být v občanskoprávním řízení udělena procesní plná moc nebo anebo tzv. prostá plná moc. Procesní plná moc je pro celé řízení a nelze ji omezit. Prostá plná moc je omezena, protože je udělena jen pro určité právní úkony v řízení.

Pokud z plné moci nevyplývá, že se jedná o plnou moc prostou, má se za to, že se jedná o plnou moc procesní (R 56/1969).

Občanský soudní řád vymezuje okruh subjektů, které mohou být v postavení procesního zmocněnce. Výsadní postavení má advokát, který může být zvolen vždy a jeho plná moc nemůže být omezena, což nelze říci o ostatních subjektech .

Odborová organizace může zastupovat v řízení účastníka, který je jejím členem a to ještě vyjma obchodních věcí, stejně tak Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí, ve věcech péče o nezletilé, o určení nebo změnu vyživovací povinnosti a v řízení o výkon rozhodnutí ukládajícího povinnost k placení výživného, jde-li o věci se vztahem k cizině.

Obecný zmocněnec může zastupovat ve všech věcech s výjimkou řízení, pro které je obligatorně stanoveno zastupování advokátem či notářem (jako např. dovolání dle ust. § 241 OSŘ) Obecný zmocněnec musí být způsobilý k právním úkonům a nesmí vystupovat v různých věcech opětovně. Pokud by se tak dělo a on poskytoval právní pomoc soustavně bez příslušného členství v komoře, soud by jeho zastoupení podle § 27 odst. 2 OSŘ nemusel připustit.

Další omezení obecného zmocněnce je v tom směru, že nemůže použít instituci substituce.

Podle ustanovení § 3 odst. 1 písm. b) notářského řádu může v občanském soudním řízení zastupovat souvislosti s notářskou činností i notář a to za analogických podmínek jako advokát.

Vedle zastoupení na základě plné moci přichází ještě v úvahu zastoupení na základě rozhodnutí soudu podle ust. § 30 a 31 OSŘ, které má povahu zastoupení zmocněncem. O této problematice bylo napsáno již v předchozích kapitole.

b) Trestní řízení

Soudy podle článku 90 Ústavy rozhodují o vině a trestu. Rovnost práv v řízení před soudy je zaručena v čl. 96 Ústavy nevyjímaje trestní řízení. V důsledku trestního řízení může dojít k zásahu do základních lidských práv a svobod obviněného, proto je nezbytné zaručit obviněnému možnost kvalitní obrany. Tuto záruku skýtá článek 40 odst. 3 Listiny. Shrnutí, obviněný má právo, aby mu byl poskytnut čas a možnost k přípravě obhajoby a aby se mohl hájit sám nebo prostřednictvím obhájce. Jestliže si obhájce nezvolí, ačkoliv ho podle zákona mít musí, bude mu ustanoven soudem. Zákon stanoví, v kterých případech má obviněný právo na bezplatnou pomoc obhájce. Právo na obhajobu je též vyjádřeno v trestním řádě v ust. § 2 odst. 13, který vypočítává základní zásady trestního procesu, které jsou dále v trestním řádě konkretizovány.

Orgány činné v trestním řízení musí osobu, proti níž se vede trestní řízení, poučit o právech umožňujících jí plné uplatnění všech práv na obhajobu, včetně možnosti zvolit si obhájce.

Právo na obhajobu je předpokladem uplatnění zásady materiální pravdy v trestním řízení, jakož i vydání zákonného a spravedlivého rozhodnutí. Realizace práva na obhajobu přispívá k tomu, aby vše, co svědčí ve prospěch

obviněného, bylo zjištěno a při rozhodnutí k tomu mohlo být přihlédnuto. Porušení práva na obhajobu má proto závažné procesní následky.

Právní pomoc v trestním řízení bývá poskytována v rámci tzv. formální obhajoby. To znamená možnost především zvolit si obhájce a radit se s ním. Obhájcem v trestním řízení pak může být pouze advokát, který se pro jednotlivé úkony může dát zastupovat, s určitými výjimkami, svým koncipientem.

Trestní řád rozlišuje obhájce zvoleného a ustanoveného, jehož funkce již byla popsána výše.

Působení a postavení obhájce v trestním řízení je následující. Je povinen poskytovat obviněnému potřebnou právní pomoc, účelně využívat k hájení jeho zájmů prostředků a způsobu obhajoby uvedených v zákoně, zejména pečovat o to, aby byly v řízení náležitě a včas objasněny skutečnosti, které obviněného zbavují viny anebo jeho vinu aspoň zmírňují, a tím přispívat k správnému objasnění a rozhodnutí věci. Advokát jako obhájce je oprávněn již za přípravného řízení činit za obviněného návrhy, podávat za něho žádosti a opravné prostředky, nahlížet do spisů, zúčastnit se podle ustanovení trestního řádu vyšetřovacích a vyhledávacích úkonů. Obhájce může důkazy vyhledávat, navrhopat a obstarávat. Obhajobou podané důkazy mají rovnocenné postavení v řízení před soudem jako důkazy orgánů činných v trestním řízení. S obviněným může obhájce ve vazbě mluvit v rozsahu stanoveném trestním řádem. Obhájce se může podle trestního řádu v řízení před soudem účastnit všech úkonů, kterých se může zúčastnit obviněný. Je-li obviněný zbaven nebo omezen k způsobilosti k právním úkonům, může obhájce vykonávat úkony stanovené v trestním řádě i proti vůli obviněného. Kromě toho není vázán pokyny klienta, pokud by byly v rozporu se zákonem o advokacii či stavovskými předpisy. Nebylo-li ve zmocnění obhájce při jeho zvolení nebo ustanovení stanoveno jinak, zaniká právní zastoupení při skončení trestního stíhání. I když zmocnění zaniklo, je obhájce povinen ještě podat za obžalovaného ještě dovolání a zúčastnit se řízení o dovolání u Nejvyššího soudu,

dále žádost o milost a o odklad výkonu trestu. Obhájce si může předem vyžádat kopie nebo průpis o každém úkonu trestního řízení a to ve všech stádiích trestního řízení.

c) Správní řízení

Ve správním řízení rozhodují orgány veřejné správy o právech a právech chráněných zájmech nebo povinnostech fyzických a právnických osob. Článek 37 odst. 2 Listiny stanoví, že každý má právo na právní pomoc v řízení před orgány veřejné správy a to od počátku řízení. Ve správním řízení se jedná zejména o procesní zastoupení.

Obecný režim zastoupení stanoví zákon č. 500/2004 Sb., o správním řízení (správní řád), a to platí i pro správní řízení upravené zvl. právními předpisy, pokud nestanoví tyto předpisy jinak.

Správní řád stanoví dvojí režim právního zastoupení účastníků správního řízení a to pro účastníky řízení s nedostatkem procesní způsobilosti a dále pro ty, kteří z důvodů stanovených zákonem nemohou hájit svá práva. Právní pomoc je však zpravidla poskytována fakultativně. Podmínkou je udělení plné moci písemně anebo její prohlášení do protokolu u správního orgánu. Zástupcem může být advokát nebo jiná osoba, kterou si zastoupený zvolí. Takovou osobou může být i notář podle ust. § 3 odst. 1 písm. b) notářského řádu.

b) Soudní řízení správní

Tento druh řízení upravuje zákon č. 150/2002 Sb.,soudní řád správní. Účastník v tomto řízení může být zastoupen advokátem nebo popřípadě jinou osobou (notářem, patentovým zástupcem, daňovým poradcem). U správního soudnictví je významnou změnou oproti dřívější úpravě upuštění od povinného

právního zastoupení účastníků řízení. Navrhovatel u něhož jsou předpoklady, aby byl osvobozen od soudních poplatků, má právo aby mu byl ustanoven zástupce. Právní zastoupení advokátem je nyní přípustné a je povinné pouze u kasační stížnosti. Tímto krokem se zvýšila dostupnost právní ochrany.

d) Řízení před Ústavním soudem

Hlavní funkcí Ústavního soudu ČR je kontrola ústavnosti činnosti státní moci. Obsahem řízení tudíž bývá spor o ústavnost normativního či individuálního právního aktu. K rychlému a správnému vyřízení je třeba, aby se ho účastnily osoby odborně způsobilé, proto zákon o Ústavním soudu stanoví, že účastník či vedlejší účastník musí být v tomto řízení zastoupen.

Řízení před Ústavním soudem je založeno na povinném zastoupením advokátem, popř. notářem¹³ v rozsahu stanoveném notářským řádem. Smyslem je nezatěžovat tuto důležitou instituci bezpředmětnými návrhy laiků, ale, a to především, ochrana práv účastníků, kde se předpokládá, že profesionál udělá vše v rámci práva pro úspěch v řízení. V plné moci k zastupování musí být uvedeno, že tato plná moc je udělena pro zastoupení před Ústavním soudem.

XIV. Hodnocení systému právní pomoci v ČR

a) Kvalita

Otázka kvality je stěžejním problémem práva na právní pomoc. Právní pomoc se týká oblastí, které mají pro člověka mimořádný význam.

Jako u všech ostatních služeb, chce klient, aby mu byla poskytnuta pokud možná co nejkvalitnější právní pomoc. V dnešní době se bohužel, ale zcela zjevně v souladu s fungováním tržního hospodářství, dostane nejkvalitnější právní pomoci tomu, kdo má dostatek finančních zdrojů, aby si tuto kvalitu

¹³ Dle § 30 odst. 1 zákona 182/1993 Sb., o Ústavním soudu

zaplatil. Obecně je u nás poskytována právní pomoc z hlediska odbornosti na srovnatelné výši z moderními státy Evropy, i když v těchto dobách je tato úroveň komplikována poměrně stále se rychle měnící a vyvíjející právní úpravou. Do budoucna se snad dá předpokládat určité zpomalení a zklidnění tohoto hektického tempa. Obzvlášť starší poskytovatelé právní pomoci mají problémy se nové úpravě po tolika neměnných letech přizpůsobovat. Překvapivě pojmy jako Národní výbor atd. jsou stále slyšeny. Z

O kvalitu právní služeb se starají především profesní komory, které dohlíží nad výkonem poskytované právní pomoci a řeší různá kárná provinění. Stanovují též podmínky přístupu k profesi. Chyby se samozřejmě stávají a bude tomu tak i nadále, ale klient je chráněn principem neomezené odpovědnosti advokáta. Komora umožňuje svým členům dále se vzdělávat a zdokonalovat či tuto povinnost uvádí ve svých předpisech.

Díky přílivu cizích advokátů se ti naši, pokud chtějí konkurovat, musí naučit to, co umějí oni. Což je zdravé pro soutěžní prostředí a klientům z toho mohou plynout pouze výhody.

Máme jedno z nejkvalitnějších a nejobsáhlejších vzdělávání advokátních koncipientů a připraveno je i celoživotní povinné vzdělávání advokátů. Právní úprava pečuje o vývoj nových budoucích poskytovatelů právní pomoci, kteří pod odborným vedením u svých zaměstnavatelů získávají potřebné zkušenosti a praxi. Další vliv na zkvalitnění poskytované péče pak mají sami klienti, neboť poskytovatel, jehož pomoc nedosahuje dobré kvality, je prostě a jednoduše smeten konkurencí.

b) Dostupnost

Ústavní pořádek zaručuje právo na právní pomoc. Aby toto právo mohlo být realizováno, musí tu existovat adekvátní právní úprava z hlediska významu tohoto práva tak, jak je všeobecně v právním státě chápán. Stát musí zaručit to,

aby právní pomoci dosáhl každý, kdo ji chce nebo potřebuje. V obou právních systémech (anglo-americkém i kontinentálním) má advokacie nezastupitelnou úlohu a má poskytovat právní pomoc v celém rozsahu a všem. Stát musí zajistit fungování svobodné právní profese. S tím souvisí např. skutečnost, že omezení počtu advokátů by bylo v rozporu s principem dostupnosti a nemělo by žádné rozumné opodstatnění. Dostupnost není dána jen nabídkou těchto služeb, ale také jejich cenou. Zatímco nabídka právních služeb je v ČR široká a zcela jistě srovnatelná se zeměmi Evropské unie, je dle mého názoru otázka dostupnosti pro nemajetné nebo pro skupiny s nízkým příjmem řešena jen okrajově, nedostatečným způsobem.

Subjekty poskytující právní pomoc ji poskytují za úplatu, jako výkon povolání a zdroj svých příjmů, což může být pro „osoby v nevýhodě“ překážkou, která by jim toto zaručené právo odírala. Stát proto musel nalézt způsob, jak právní pomoc zajistit i pro osoby v nevýhodě. Osobami v nevýhodě nemyslím jen osoby sociálně slabé, i když je to nejčastější případ, ale i osoby, které jsou z jiného důvodu v nevýhodě při ochraně svých práv (např. osoby méně vzdělané dle § 36a odst. 1 písm. c)).

V České republice nejsou v současné době upravena pravidla poskytování bezplatného právního zastoupení v řízení před soudy, jinými státními orgány a orgány veřejné správy osobám nemajetným. V praxi pak schází zejména přesná zákonná úprava bezplatného právního zastoupení buď samostatným zákonem nebo v rámci zákonné úpravy jednotlivých druhů řízení. S ohledem na zjevnou zastaralost a dílčí rozříštěnost právní úpravy zejména řízení správního je vhodnější upravit nárok na bezplatné právní zastoupení samostatným zákonem.

V moderním světě se vyskytují dva přístupy k problému „osob v nevýhodném postavení“, které jsou ale postaveny na stejném principu. Jsou založeny na určování advokátů slabým osobám. Můžeme je tedy pro přehlednost členit následovně podle určování advokátů:

1. Přístup juristický - úpravou povinnosti advokátů poskytovat právní pomoc osobám v nevýhodném postavení tak, aby to již nebyl pouze závazek čestný, tedy státní mocí nevynutitelný. Pomoc je to ve vztahu ke klientovi bezplatná či nehrazená v plné výši. Advokát však tuto pomoc nevykonává zdarma, je státem hrazena dle advokátního tarifu. Úkolem státu je zajistit, aby finanční vyrovnání za poskytnutou pomoc bylo adekvátní, jinak si lze představit situaci, kdy právník vybírá mezi lukrativním klientem a špatně státem placenou prací za právní pomoc osobě v nevýhodě. Pomoc pro osoby v nevýhodě by se najednou mohla stát těžko dostupnou, popřípadě ne tak kvalitní. Z finančních důvodů by byli klienti, pod různými záminkami odmítáni, což nelze připustit.

2. Přístup sociální – tedy zřizováním zvláštních institucí, které poskytují pomoc osobám v nevýhodném postavení. Zde je rozhodně nevýhodou, že lze velmi těžko hovořit o nezávislosti právníka, kdy bude hájit zájmy klienta proti zájmům státním, tedy zájmům svého zaměstnavatele. Tento způsob je organizačně velice náročný a finančně nákladný. K tomuto řešení se uchýlily pouze některé skandinávské státy a to pouze z hlediska praktického, tedy pro odlehlé oblasti, kde není dostatek advokátů a kde je třeba zajistit ochranu menšiny (např. Sámové či Laponci).

3. Kombinace obou předchozích

V ČR byl velice správně osobám v nevýhodném postavení zvolen přístup juristický. O zajištění právní pomoci znevýhodněných v konkrétním případě rozhodují souběžně orgány advokacie a soudy. Podmínky jsou upraveny občanským soudním řádem, trestním řádem a zákonem o advokacii.

XV. Závěr

Téma, které jsem si pro svou diplomovou práci zvolil, je obsáhlé a velmi složité z hlediska porovnání jednotlivých poskytovatelů právní pomoci v České

republice, jejich postavení i jednotlivých oprávnění. Na kompletní analýzu zde bylo doopravdy málo místa. Ač se zdá, že použitelné literatury na tuto diplomovou práci bylo dostatek, není to tak bohužel zcela pravda. Mnohé odborné knihy se omezují pouze na suché opisování textů zákonů, bez hlubšího pátrání v pramenech, bez snahy porovnat zahraniční úpravu či příbuzné instituty. Dle mého názoru je stěžejním odborným zdrojem informací o úpravě právní pomoci v ČR kniha konzultanky této práce, a proto je plným právem v použité literatuře také uvedena na prvním místě. Při studiu a při porovnávání ostatní literatury z oboru právní pomoci jsem se k ní musel neustále vracet a ujasňovat si zde věci jinde nevysvětlené.

Při studiu této problematiky mne zaujal problém, respektive stanovení omezení počtu notářů vykonávajících svou činnost na území ČR. Domnívám se, že tento princip je zastaralý. Podle mého názoru je i v této právnické profesi namíste zavést lépe fungující konkurenční prostředí. Je možné uvažovat o tom, že numerus clausus přináší vznik jisté „vymezené“ skupiny, kde se nedostatečně projevují takové nástroje kontroly činnosti notářů jako je kontrola činěná klientelou, která si zvolí jen takového notáře, který je v neomezené skupině notářů tím nejlepším, nikoliv jediným fakticky dostupným. V tomto prostředí také chybí skupina mladých právníků, absolventů vysoké školy po roce 1989, kteří by svými znalostmi, např. i ze zahraničních studií, notářský stav oživily.

Seznam použité literatury a právní předpisy

Knihy:

Macková, A. : Právní pomoc advokátů a její dostupnost, C.H.Beck, Praha, 2001

- Pavlíček, V.- Hřebejk J.: Ústava a ústavní řád ČR- komentář, díl I. A II., Praha, Linde, 1998
- Bureš, J., Drápal, L., Krčmář, Z.: Komentář občanského soudního řádu, díl I.a II., Praha, Beck, 2006
- Štenglová, I., Plíva, Tomsa, M. a kolektiv : Obchodní zákoník: komentář, Praha, Beck 2006
- Fiala, J., Mates, P.: Komory podnikatelů a komory svobodných povolání, Brno, Masarykova univerzita, 1994
- Schelleová, I.: Organizace notářství, soudnictví a advokacie, Praha, Linde, 1997
- Adamus, V.: Mezinárodní dokumenty o lidských právech. Linde, Praha, 2000
- Schelle, K., Schellová, I. : Právní služba, Praha, Eurolex Bohemia, 2005
- Zoulík, F.: Soudy a soudnictví, C.H.Beck, Praha, 1995
- Schellová, I. : Patentoví zástupci, Praha, Eurolex Bohemia, 2004
- Hendrych, D. a kol., : Správní právo - obecná část, Praha, C.H.Beck, 2006
- Balík, S., Král, V., Sonnewendová, S., Wurstová, J.: Advokát v EU, Plzeň, vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2004
- Wintrová, A. a kolektiv: Občanský soudní řád s vysvětlivkami a judikaturou, Praha, Linde, 2005
- Pokorná, J., Subjekty obchodního práva – vybrané problémy, Brno Masarykova univerzita, 1997

Schellová, I., Schelle K., Schelle, K. jr., Organizace soudnictví a právní služby, Praha, Alfa Publishing, 2006

Bílek, P., Drápal, L., Jindřich, M., Vaverka, K., : Notářský řád a řízení o dědictví, Komentář 3., Praha, C.H. Beck, 2005

Čermák, K., Advokacie a úvahy související, Praha, Linde, 2000

Jelínek, J. a kolektiv: Trestní právo procesní, Praha, Linde, 2007

Články:

- Patera J.: Patnáct let z pohledu advokacie, 2005, číslo 7,8
- Hurdík J., Fiala J. a kol.: Východiska a trendy vývoje českého práva po vstupu do EU, Bulletin advokacie, 2006, číslo 4
- Rychetský P. Ústavní právo a advokacie, 2005, číslo 7,8
- Oulík T.: Uspokojování notářských služeb v Praze, AD NOTAM, 2005, číslo 5
- Ryšánek Z., Notářský řád a jeho novely, AD NOTAM, 2006, číslo 1
- Pelikánová I., Smlouva advokáta s klientem, Bulletin advokacie, 1998, číslo 8
- Krym L. : Nezávislost a závislost advokátů, www.cak.cz, 8.8.2005
- Votrubová A. : Nutná obhajoba stojí stát půl miliardy, vrátí se zlomek, 29.3.2007, zpravy.iDNES.cz
- Výšinský B.: K problematice neoznámení trestného činu podle § 168 trestního zákona ve vztahu k advokacii, Bulletin advokacie 2005, číslo 1
- Advokátní komora chce povinné členství ponechat, 25.1.2007, Právo, str.8
- Počet advokátů stále roste, 4.9.2006, Profit, str. 46

- Novela má umožnit advokátům stát se zaměstnancem, 13.7.2005, Hospodářské noviny, str. 27
- Svobodná advokacii rozšířila nabídku pro lidi, 20.5.2005, Právo, str.15
- Bezplatné právní zastoupení v ČR (úvaha de lege ferenda), zdroj nenalezen
- Schelleová I.: K vymezení práv a povinností advokáta, Bulletin advokacie 1998, číslo 8
- Jurčík R.: K některým oprávněním obhájce v trestním řízení, Bulletin advokacie, 1999, číslo 5

Právní předpisy:

Ústavní zákony

z.č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky

z.č. 2/1993 Sb., usnesení předsednictva ČBR o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku ČR

Mezinárodní smlouvy

Všeobecná deklarace lidských práv přijatá v New Yorku dne 10.12.1948

Vyhláška ministra zahraničí č.120/1976 Sb., O mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu hospodářských, sociálních a kulturních právech

Sdělení FMVZ č.209/1992 Sb., O ochraně lidských práv a základních svobod

Základní zákony

- z.č. 85/1996 Sb., o advokacii
- z.č. 358/1992 Sb., notářský řád
- z.č. 523/1992 Sb., o daňovém poradenství a Komoře daňových poradců ČR
- z.č. 417/2004 Sb., o patentových zástupcích
- z.č. 120/2001 Sb., exekuční řád
- z.č. 150/2002 Sb., soudní řád správní
- z.č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
- z.č. 500/2004 Sb., správní řád
- z.č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu
- z.č.141/1961 Sb., trestní řád

Ostatní předpisy

- z.č. 177/1996 Sb., advokátní tarif
- z.č. 197/1996 Sb., advokátní zkušební řád
- z.č. 244/1996 Sb., advokátní kárný řád
- z.č. 196/2001 Sb., o odměnách a náhradách notářů a správců dědictví
- z.č. 330/2001 Sb., o odměnách a náhradách soudního exekutora

Internet:

www.cak.cz	- Česká advokátní komora
www.nker.cz	- Notářská komora Česká republiky
www.patzastupci.cz	- Komora patentových zástupců
www.exekutorskakomora.cz	- Exekutorská komora České republiky

www.kdpcr.cz

- Komora daňových poradců ČR

www.concourt.cz

- Ústavní soud ČR

www.mvcr.cz

- Ministerstvo vnitra

www.epravo.cz